

พิมพ์ต้นฉบับบทคัดย่อวิทยานิพนธ์ภายในกรอบสี่เหลี่ยมนี้เพียงแผ่นเดียว

จันทิมา แสงเจริญ : ละครชาตรีเมืองเพชร (LAKON CHATRI IN PHETCHABURI) อ.ที่ปรึกษา :
รศ.ดร.สุรพล วิฑูรย์รักษ์, อ. ที่ปรึกษาร่วม : อ. ถ้อย เพ็งแก้ว ; 327 หน้า. ISBN 974 -636 -439-1.

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาละครชาตรีเมืองเพชรในด้านประวัติ โครงสร้าง ส่วนประกอบของ
การแสดง สถานภาพการประกอบอาชีพ ตั้งแต่ พ.ศ. 2537 - 2539 โดยศึกษาจาก เอกสารที่เกี่ยวข้อง การสัมภาษณ์
ผู้แสดงอาวุโส 15 คน หัวหน้าคณะละครชาตรีเมืองเพชร 28 คน ผู้แสดงละครชาตรีเมืองเพชร 120 คน นักวิชาการ และ
จาก การสังเกตการแสดงของคณะละครชาตรีเมืองเพชร 18 คณะ จำนวน 30 ครั้ง ที่แสดงเฉพาะในจังหวัดเพชรบุรี

ผลการวิจัยพบว่า ละครชาตรีเมืองเพชรพัฒนามาจากการแสดงพื้นบ้าน ซึ่งปรับเปลี่ยนไปตามสภาพสังคม
และเศรษฐกิจ ต่อมาปรากฏหลักฐานสมัยรัชกาลที่ 4 ซึ่งเห็นชัดว่ารูปแบบและเนื้อหาได้รับอิทธิพลจากละครผู้หญิงของ
หลวงและละครของผู้มีบรรดาศักดิ์จากกรุงเทพฯ และโนรา บุคคลสำคัญที่มีบทบาทต่อการพัฒนาละครชาตรีในสมัยแรก
คือ หลวงอภัยพลรัตน์ ข้าราชการหัวเมือง และบุตรี คือหม่อมเมืองซึ่งเป็นภรรยาของเจ้าพระยาสุรพันธ์พิสุทธิ์ (เทศ บุนนาค)
เจ้าเมืองเพชรบุรีในสมัยรัชกาลที่ 5 โครงสร้างการแสดง ประกอบด้วย ส่วนพิธีกรรมและการแสดงละคร ซึ่งมีทั้งภาคเช้า
ตั้งแต่เวลา 09.30 น. - 12.00 น. และภาคบ่ายตั้งแต่เวลา 13.00 - 15.30 น. ลำดับการแสดงมี 2 แบบ คือ แบบเต็มรูปแบบ
ปลูกโรงแสดง กับแบบไม่ปลูกโรงแสดงซึ่งมักเป็นในวัด ลำดับการแสดงแบบที่ 1 ภาคเช้าประกอบด้วย พิธีทำโรง บูชาครู
โหมโรง ร้องเชื่องสังข์ศักดิ์สิทธิ์ ราวถวายมือ ประกาศโรง ราชัดชาตรี แล้วแสดงละคร จากนั้นลาเครื่องสังเวทก่อนเที่ยงตรง ใน
ภาคบ่ายประกอบด้วย โหมโรง ประกาศโรง แสดงละคร และปิดการแสดงหรือพิธีลาโรง ลำดับการแสดง แบบที่ 2 ต่างจาก
แบบที่ 1 คือยกเว้น พิธีทำโรง ราชัดชาตรี และพิธีลาโรง โรงราชของละครชาตรี มีขนาดกว้างประมาณ 4 เมตร ยาว 5 เมตร
พื้นโรงเป็นพื้นดินปูด้วยเสื่อ หรือบนยกพื้นไม้เตี้ยๆ มีเสากลางโรง 1 ต้น ค้ำหลังคา และวางของกลีหรือของอาวูช เติงวาง
อยู่ด้านหนึ่ง ผู้แสดงนั่งล้อมเป็นวง เว้นพื้นที่ตรงกลางไว้แสดง วงดนตรีวางตรงข้ามเติง ส่วนเครื่องประดับศีรษะวางบน
เติงหรือข้างเติง

ละครชาตรีเมืองเพชรเป็นละครราชชนิดหนึ่ง ผู้กำกับการแสดงทำหน้าที่บอกบทร้องและเพลงหน้าพาทย์ ผู้แสดง
เป็นต้นเสียงร้อง ด้นทำรำแค้นใจเอง เมื่อเล่นจบบทของตนก็ถอดเครื่องประดับศีรษะแล้วมาทำหน้าที่เป็นลูกคู่ตีกรับ
รับบท ลักษณะเด่นของท่ารำที่พบ ลำตัวแอ่นตึง หักหน้าขา ก้นงอน ย่อเข้า ใช้เกลียวข้าง การตั้งวงมักโค้งเป็นวงกว้าง และ
คันช็อกออกขึ้น ส่วนเท้าจะยกก่อนข้างสูงและย่ออยู่เสมอในขณะที่เข่างอ เวลาเปลี่ยนท่ารำมักยกขาข้างหนึ่ง เข่าข้างที่ยืนรับ
น้ำหนักเกือบตั้ง (ละครกรมศิลปากรเรียกว่า เทร็ดตัว) ตัวละครมี 3 ประเภท คือ พระ นาง และแม่เตล็ด แต่งกายแบบขึ้นเครื่อง
และแม่เตล็ด วงปีพาทย์ชาตรีประกอบด้วย ระนาด กลองตุ๊ก โทณ ฉิ่ง และกรับ อาจมี ตะโพน และกลองทัดร่วม
บรรเลงด้วย เพลงร้องที่ใช้มีทั้งเพลงโทณและเพลงไทย บทละครที่ใช้แสดงนำมาจากเรื่องในวรรณคดีบทละคร และนิทาน
คำกลอน

ละครชาตรีเมืองเพชรปัจจุบันมี 28 คณะ ผู้แสดงประมาณ 120 คน เป็นผู้หญิง ร้อยละ 80 ผู้แสดงมีอายุเฉลี่ย
35 ปี คณะที่ยังคงสามารถแสดงได้อย่างเต็มรูปแบบมีเพียง 4 คณะ การสอนกระทำกันในหมู่เครือญาติ และ ผู้สนใจ ส่วน
พิธีกรรมและคาถาไม่ถ่ายทอดให้บุคคลภายนอก การแสดงละครชาตรีเมืองเพชรในปัจจุบันเป็นอาชีพอย่างหนึ่ง และยังคง
แพร่หลายในจังหวัดเพชรบุรี สมควรที่คนรุ่นหลังจะอนุรักษ์และส่งเสริมให้เป็นมรดกของชาติสืบไป

นาฏยศิลป์

ภาควิชา นาฏยศิลป์ไทย
สาขาวิชา
ปีการศึกษา ๒๕๓๕

ลายมือชื่อนิติต (จันทิมา แสงเจริญ)
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาร่วม